

УДК 371.134:371.3

Ольга Грошовенко,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри педагогіки
та методики початкового навчання
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

**ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ
ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ (НА МАТЕРІАЛІ КУРСУ
«ЛЮДИНА І СВІТ» З МЕТОДИКОЮ ВИКЛАДАННЯ)**

Стаття присвячена проблемі використання інтерактивних технологій в процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів до реалізації завдань громадянської освіти та виховання молодших школярів.

Ключові слова: інтерактивні технології, початкова школа, громадянська освіта.

Статья посвящена проблеме использования интерактивных технологий в процессе подготовки будущих учителей начальных классов к реализации заданий гражданского образования и воспитания младших школьников.

Ключевые слова: интерактивные технологии, начальная школа, гражданское образование.

In article was investigated problems – to use interactive technologies in processing of speciality training future teachers of first – classes (on the material of course of study «Human and world» for methods explicate).

Key words: interactive technologies, primary school, civil education.

Підвищення суспільних вимог до школи, вчителя, зміни у змісті і методах його роботи зумовили необхідність докорінної перебудови системи професійної підготовки майбутнього учителя. В сучасних умовах важливо переглянути систему педагогічної освіти, забезпечивши її кардинально новими технологіями, які допоможуть вивести її на новий, якісно вищий рівень, створять належні умови для професійної підготовки учителя до цілісного гуманно-демократичного виховання учнів і творчого самовдосконалення власної особистості. Таким чином, сучасний розвиток педагогічної науки в Україні передбачає обґрунтування і реалізацію нових технологій, які б забезпечили повноцінний процес формування та розвитку особистості, створення комфортних умов для її самоствердження та само

актуалізації. Сьогодення вимагає перш за все людей, здатних самостійно самовдосконалюватися, здобувати та засвоювати інформацію, уміло її використовувати тощо. Усе більш очевидним стає той факт, що традиційні методи та форми роботи на сьогодні є неефективними. У контексті останнього інтерактивні методи навчання розглядаються нами як такі, що сприяють розвитку та утвердженню особистості, її творчого потенціалу. Інтерактивні методи навчання, за висновком спеціалістів, є корисними та перспективними для учителя та учнів, завдяки закладеним в їх суть самостійній діяльності та груповій взаємодії [4].

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні необхідності використання інтерактивних технологій у процесі підготовки учителя початкових класів до реалізації завдань громадянської освіти та виховання молодших школярів.

Проблема розробки та практичного використання інтерактивних методів навчання знайшла своє відображення у працях В. Гузеєва, А. Гіну, І. Дичківської, О. Любарської, А. Нісімчук, О. Пехоти, О. Пометун, Л. Пироженко та ін. Теоретичною основою використання інтерактивних методів навчання є системний, особистісно-зорієнтований та діяльнісний підходи до побудови дидактичних процесів; теорія оптимізації педагогічного процесу (Ю.К. Бабанський, М.М. Поташник), а також інваріантність процесу навчання, уроку як конкретної форми існування процесу засвоєння знань і методу навчання як мікродіяльності навчання. Наявний науковий фонд є підтвердженням інтересу до проблеми використання інтерактивних технологій у процесі навчання. Термін «інтерактивний» прийшов до нас з англійської і має значення «взаємодіючий». Існують різні підходи до визначення інтерактивного навчання. Одні вчені (В. Гузеєва, В. Кондратюк, С. Крамаренко, А. Нісімчук, О. Падалка, О. Саган та ін.) визначають його як діалогове навчання: «Інтерактивний – означає здатність взаємодіяти чи знаходитись в режимі бесіди, діалогу з чим-небудь (наприклад, комп'ютером) або ким-небудь (людиною). Отже, інтерактивне навчання – це перш за все діалогове навчання, в ході якого здійснюється взаємодія вчителя та учня» [2, с. 4]. Ми поділяємо точку зору О. Пометун та Л. Пироженко, які визначають сутність інтерактивного навчання в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів: «Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове навчання в співпраці)» [4, с. 7]. Інтерактивне навчання не є зовсім новим, адже подібні підходи застосовувалися з давніх часів, а протягом короткого часу на початку радянської педагогіки були дуже поширеними в школі (лабораторне та бригадне навчання 20-х років). Науковці відзначають, що ефективність інтерактивних методів навчання полягає у підвищенні «ККД» процесу засвоєння інформації. За даними американських вчених, під час лекції учень засвоює всього лиш 5 % матеріалу, під час читання – 10 %, роботи з

відео/аудіоматеріалами – 20 %, під час демонстрації – 30 %, під час дискусії – 50 %, під час практики – 75 %, а коли учень навчає інших чи відразу застосовує знання – 90 %. [4, с. 9]. Звідси можемо зробити висновок про необхідність використання інтерактивних методів з метою підвищення рівня якості навчального процесу. Особливістю інтерактивного навчання є те, що саме воно створює усі необхідні умови для налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників навчально-виховного процесу. Відтак, учень стає не об'єктом, а суб'єктом навчання, відчуває себе активним учасником подій, власної освіти та розвитку. Це особливо важливо у процесі підготовки учителя, який має навчитися використовувати дані методи у власній діяльності, цим самим створити комфортні умови для забезпечення ефективного протікання процесу навчання, внутрішньої мотивації навчання. Використання інтерактивних методів навчання дозволяє досягнути ефекту новизни та оригінальності, підвищення пізнавальної активності учасників процесу навчання. На нашу думку, особлива цінність інтерактивного навчання в тому, що учасники навчально-виховного процесу навчаються ефективній роботі в колективі, відбувається свідоме «відмова» від пасивного засвоєння інформації, невміння її здобувати, застосовувати тощо.

Аналіз останніх публікацій, що стосуються проблеми підготовки педагогічних кадрів до роботи з дітьми, власні спостереження підтверджують той факт, що ВНЗ часто формує випускника неготового до життя, особливо до плідної роботи з дитячим колективом. Проте, сучасний педагог повинен володіти високими кваліфікаційними характеристиками, бути готовим до здійснення навчально-виховних завдань, вміти виробляти власний педагогічний стиль. У системі фахової підготовки майбутнього вчителя початкових класів курс «Людина і світ» з методикою викладання є провідною галуззю з погляду формування основ громадянської компетентності молодших школярів. Його мета полягає у забезпеченні умов для ефективного засвоєння студентами різних видів соціального досвіду, системи суспільних цінностей, морально-правових норм та традицій. У цій галузі поєднано природознавчий та суспільствознавчий компоненти змісту, відповідно її навчальні програми передбачають інтегроване вивчення суспільствознавства та природознавства. Метою даного курсу є підготовка висококваліфікованого фахівця, здатного сформулювати в учнів чіткі уявлення про міжнаціональні відношення, працю та професії, сім'ю, фізичне здоров'я, охорону життя та інше. Вивчення курсу «Людина і світ» передбачає розв'язання таких завдань: забезпечення студентів психолого-педагогічними знаннями про сутність і структуру процесу навчання громадянської освіти, об'єктивні зв'язки та відношення між її компонентами; формування в майбутніх педагогів навичок аналітичної розумової діяльності, зацікавленості у самостійному та систематичному здобутті моральної, політичної, правової культури,

ціннісного ставлення до організації та здійснення процесу вивчення громадянської освіти у початковій школі, здатності до прогнозування результату своєї діяльності; формування уявлень про цілісну методичну систему громадянської освіти та її складові: власне педагогічні цілі, зміст, методи, засоби, форми організації, їх сутність і загальні закономірності реалізації; вироблення у майбутніх учителів початкових класів практичних умінь у доборі та самостійному конструюванні прийомів, методів, засобів та форм організації різних видів навчально-пізнавальної діяльності учнів відповідно до конкретних педагогічних ситуацій; компетентнісного підходів до навчання молодших школярів; підготовка майбутніх вчителів до використання інноваційних освітніх технологій, інтерактивних методик у викладанні курсу.

У процесі засвоєння курсу студенти мають змогу засвоїти теоретичні знання, здобути навичок практичної діяльності. Так, у процесі лекційних занять розкриваються психолого-педагогічні основи процесу вивчення громадянської освіти як багатокомпонентної системи. Практичні та лабораторні заняття мають на меті вироблення у студентів необхідних технологічних умінь щодо вибору та конструювання методів навчання, проведення уроків, позаурочних та позакласних занять тощо. Організація навчання здійснюється за кредитно-модульною системою, використовується модульно-рейтингова система оцінювання знань, згідно якої відбувається розподіл балів за виконання усіх запланованих видів робіт. Вивчення курсу «Людина і світ» з методикою викладання відбувається на інтерактивній основі, передбачає активну взаємодію суб'єктів навчання (викладача і студентів), широке застосування проблемно-пошукових, ігрових та творчих методів навчання, що значно підвищує рівень розумової самостійності студентів, сприяє формуванню їх педагогічного мислення. У процесі вивчення курсу «Людина і світ» з методикою викладання значна увага приділяється сучасним інтерактивним методам, оскільки його специфіка полягає в активній діяльності студентів під час оволодіння даним навчальним матеріалом. Саме на заняттях з цього курсу студенти мають навчитися працювати в парах та малих групах, вислуховувати один одного, відстоювати власні погляди, поважаючи при цьому право іншого на його точку зору, презентувати результати своєї співпраці, аналізувати та узагальнювати набутий досвід. У процесі вивчення даного курсу студенти знайомляться з новими формами та методами викладання шкільного курсу «Громадянська освіта», оволодівають вмінням формувати громадянознавчі поняття використовуючи новітні комунікативні технології, проводити оцінювання навчальних досягнень на основі найновіших наукових розробок у цій галузі. Основна увага у процесі викладання курсу громадянської освіти зосереджується на формуванні у студентів розуміння того, що він матиме справу з індивідуальністю, самотністю особистості, оскільки

індивідуальність є головним принципом етики і мусить виступити керівним методологічним положенням у вихованні й навчанні. У процесі вивчення курсу «Людина і світ» майбутні вчителі залучаються до різноманітної діяльності. Цьому сприяє використання таких форм та методів організації навчальної діяльності як ділові та рольові ігри, методи мікрореконструкції та моделювання, проведення різноманітних конкурсів, захисту творчих проєктів. Залучення майбутніх учителів до різної діяльності сприяє їх професійному зростанню, дає можливість розкриттю творчого потенціалу, розвитку кожної особистості. Як відомо, цілеспрямований розвиток особистості можливий лише тоді, коли теорія освіти не декларуватиме необхідність творчості педагога, а систематично, за допомогою доцільних методів втілюватиме її у навчально-виховному процесі. Особистісно-зорієнтоване навчання у цьому плані є досить перспективним, оскільки воно виходить із самоцінності особистості, її духовності та суверенності. Його метою є формування людини як неповторної особистості, творця самої себе, власної «Я-концепції». Відповідне методичне забезпечення має ґрунтуватися на діалогічному підході, який визначає суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників педагогічного процесу, їх самоактуалізацію і самоорієнтацію. Технології такого спрямування передбачають перетворення суперпозиції вчителя і субординованої позиції учня в особистісно рівноправну позицію. Вона й дає дитині можливість бути суб'єктом навчальної діяльності, що сприяє практичній реалізації її прагнення до саморозвитку, самоствердження. У процесі вивчення курсу «Людина і світ» нами широко використовуються групові (робота в парах, в трійках, в малих групах, «Карусель», «Акваріум») та фронтальні методи («Велике коло», «Мікрофон», «Незакінченні речення», «Мозковий штурм», «Мозаїка», «Броунівський рух», «Метод прес», «Громадські слухання» та ін.), які дозволяють уникати пасивного засвоєння знань, сприяють виробленню соціально важливих навиків роботи в колективі, взаємодії, дискусії, обговорення. Крім того, при застосуванні інтерактивного навчання поглиблюється мотивація навчальної діяльності, у студентів спостерігається вироблення вміння приймати спільні рішення, поліпшуються комунікативні уміння, якісно змінюється рівень оволодіння головними мислительними операціями – аналіз, синтез, узагальнення абстрагування тощо. Використання інтерактивних технологій забезпечує можливість студентам постійно спілкуватися між собою, з викладачем. Таким чином, забезпечується постійний взаємозв'язок учасників навчального процесу. Використання ділових та рольових ігор, дискусій, круглих столів, дебатів сприяє розвитку пізнавальних можливостей студентів, забезпечує високий рівень знань, дає змогу викладачеві проконтролювати діяльність кожного, адекватно оцінити результати роботи тощо.

Таким чином, інтерактивне навчання дає змогу наблизити викладання

до нового, особистісно-зорієнтованого рівня. Ефективність використання інтерактивних технологій забезпечується дотриманням ряду педагогічних умов, серед яких нами було виділено наступні: створення доброзичливої, комфортної атмосфери; ретельна підготовка до організації та проведення заняття, що передбачає визначення чіткої структури та складання плану роботи; забезпечення активної взаємодії учасників навчально-виховного процесу, залучення кожного до спільної діяльності; створення ситуацій успіху; постійний контроль щодо досягнення поставлених цілей (вони повинні бути чітко сформульовані і легко контролювані) та ін. Проте, варто пам'ятати, що використання інтерактивних технологій не має бути стратегією, досвідчений педагог завжди знайде можливість використання та оптимального поєднання інтерактивних методів, що забезпечить високу продуктивність процесу навчання, досягнення мети та принесе неабиякий результат. Інтерактивні технології мають зайняти особливе місце у сучасній освіті так як вони здатні створити комфортні умови навчання, за яких кожен учасник відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Основою навчального процесу, за таких умов, є постійна, активна, позитивна взаємодія всіх його учасників. Відбувається колективне, групове, індивідуальне навчання, навчання у співпраці, коли викладач і студенти – рівноправні суб'єкти навчання. В результаті організації навчальної діяльності створюється атмосфера взаємодії, співробітництва, що є підґрунтям творчого розвитку особистості. Інтерактивні технології навчання стимулюють пізнавальну діяльність і самостійність, передбачають налагодження взаємозв'язку в системі учень-вчитель. Інтерактивна модель своєю метою ставить організацію комфортних умов навчання, при яких всі його учасники активно та творчо взаємодіють між собою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології. – К.: А.С.К., 2000. – 368 с.
3. Освітні технології: Навч.-метод. посібник / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2002. – 256 с.
4. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика. – К., 2002. – 136 с.
5. Саган О. Інтерактивні методи навчання як засіб формування навчальних умінь молодших школярів // Початкова школа. – 2002. – № 3.
6. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – М., 1998.
7. Фасоля А.М. Особистісно-зорієнтоване навчання: дидактичний аспект // Українська мова і література. – 2003. – № 48.